

ՀԱՅԿ. ԽՍՀ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ԺՈՂ. ԿՈՄԻՍԱՐԻԱՏ

Դոցենտ Ա. Բ. ԱԼԵԿՍԱՆՅԱՆ

ԲԾԱՎՈՐ ՏԻՅ

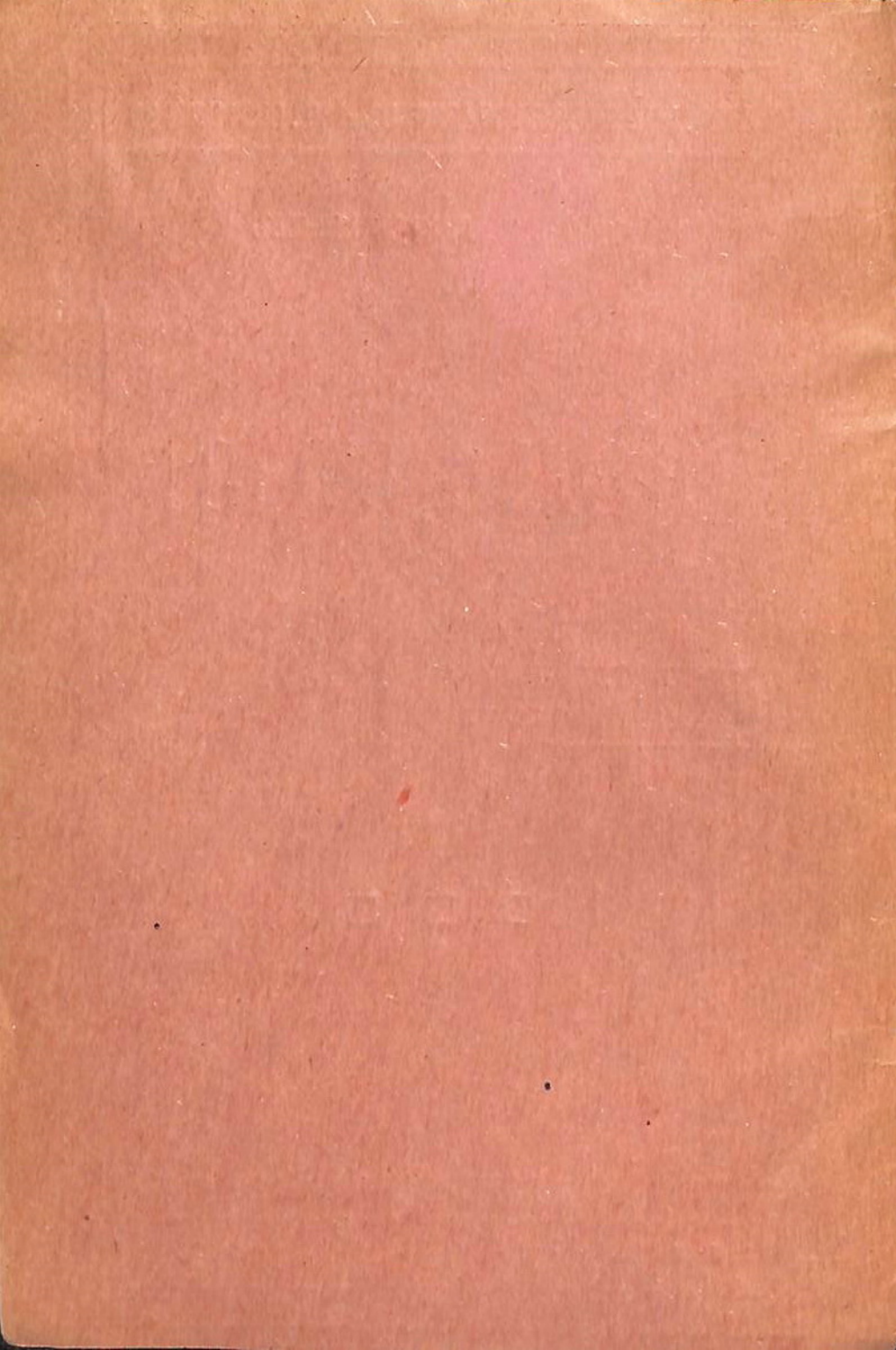
ՏԱՐԱԾՈՒՄՆ ՔԱՆԱՊԱՐՀՆԵՐԸ
(ԵՎ ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ)

ՀՐԱՏԱՐԱԿ. ՀԵՍՀ ԱՌԺՈՂԿՈՄՍՏԻ ՍԱՆ-ԼՈՒՍ ԲԱԺՆԻ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1937

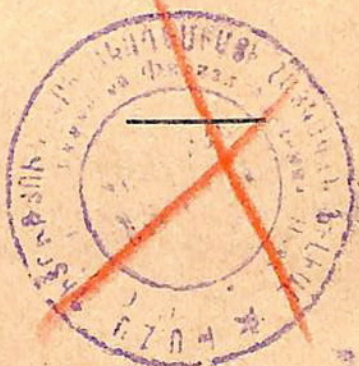
ԴՈՑԵՆՏ ԲԺ. Ա. Բ. ԱՆԵԿՍԱՆՅԱՆ

ՍՈՒԳԱՍԻ 1961 թ.

ԲԺԱՎՈՐ ՏԻՖ

(ՏԱՐԱԾՄԱՆ ՀԱՆՈՒՍՈՒՆԵՐԸ
ՅԵՎ. ՊԱՅԳԱՐԻ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ)

1400
A II
24638

ՀԱՅԱՍՏԱՆԿՈՒԹՅՈՒՆ ՀԵՍՀ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒՄՆԻ ՍԱՆ-ԼՈՒՍ ԲԱԺՆԻ

ՅԵՐԵՎԱՆ

1937

Տեխն. ձեզ. լիզ սրբ. Ա. ՀԱՆՎԱՆՐԱՊԵՏԱՆ

ԵԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅԱՆ ՏԳԱՐԱՆ, ՅԵՐԵՎԱՆ

ԳԼԱՎԼԻՏԻ ԼԻԱԶՈՐ 759

Գրառվեր № 307-1949

Տիպոժ 3000

Բժաւոր տիֆի լիկվիդացիան, նրա հնոցների լիակա-
տար վստէշացումը մի ռեալ և անպայման լուծելի խնդիր
է հանդիսանում:

Բժաւոր տիֆի դեմ մղվող պայքարին պետք է մաս-
նակից անել վոչ միայն առողջապահայան որդաններին,
վոչ միայն պետական որդաններին, այլ և բոլոր հասարա-
կական կազմակերպութեաններին և առաջին հերթին այն
բոլոր կազմակերպութեաններին, փորոնք տանջութեան
ունեն ընակչութեան կուլտուրական մակարդակը բարձրա-
ցնելու և կենցաղային պայմանները բարելավելու գործի
հետ:

Բժաւոր տիֆը կենցաղային վարակիչ հիվանդութեան
է: Նա սերտ կերպով կապված է կուլտուր-կենցաղային
պայմանների հետ:

Բժաւոր տիֆը մարդու տարածված հիվանդութեան-
ներից մեկն է հանդիսանում:

Ինչպէս հայտնի յէ բժաւոր տիֆը սուր վարակիչ
հիվանդութեան է: Այդ հիվանդութեանը յերկար չի տևում,
այլ միանգամից սկսվելով, փորոշ որքէ անցնելուց հետո
վերջանում է և սովորաբար այլևս չի կրկնվում: Այդ հի-
վանդութեանը վարակիչ է այն պատճառով, փոր վարակը
մարդուն անցնում է մարդուց:

Բժաւոր տիֆը պատերազմներին ուղեկից հիվանդու-
թեան է, ուստի այդ տիֆը նաև պատերազմական տիֆ
է կոչվում: Անջնջելի կերպով մեր բոլորիս գիտակցու-
թեան մեջ տպավորվել են իմպերիալիստական պատե-

բազմի ժամանակվա բժավոր տիֆի բոլոր սարսափները:

Գիտությունը սովորեցնում է մեզ, վոր այդ հիվանդությունը հեշտությամբ կարող է առաջանալ և տարածվել հակասանիտարական պայմաններում գտնվող հանրակացարաններում և բնակելի բարակներում, վորտեղ վոլլոտություն է նկատվում, բուժական հաստատություններում, հակաառողջապահական պայմաններում գտնվող իջեփաններում, գիշերային ապաստարաններում և այլ վայրերում, վորտեղ մարդկանց կուտակում է լինում և վորտեղ վոլլոտություն է նկատվում: Ահա այդ բոլոր տեղերն ու հաստատություններն այն հողն են հանդիսանում, վորտեղ բժավոր տիֆն աճում և զարգանում է:

Այդ բոլոր տեղերումն էլ բժավոր տիֆը առաջանում ու տարածվում է շնորհիվ վոլլոտության, այնտեղ, վորտեղ վոլլիններ չկան, այնտեղ էլ բժավոր տիֆ չի կարող լինել: Վոչնչացնելով վոլլիններին, մարդու համար այնքան վտանգավոր պարազիտներին, մենք զրանով էլ հենց հանդցընում ենք բժավոր տիֆի հրդեհը, նա, ում կծել է բժավոր տիֆով վարակված վոլլիլը, բժավոր տիֆով հիվանդ մարդու վոլլիլը, սովորաբար հիվանդանում է բժավոր տիֆով Այսպիսով մենք տեսնում ենք, վոր բժավոր տիֆի տարածումն ամբողջապես կախված է պարազիտներից, այն է՝ վոլլիլից, ուստի և բժավոր տիֆը կրում է նաև պարազիտար տիֆ, կամ վոլլիլի տիֆ անունը:

Յեթե մենք վերևում վոլլիններին մեղադրում եյինք բժավոր տիֆ տարածելու համար (իսկ այդպիսի մեղադրանքը մենք միանգամայն արդարացի կերպով ենք բարդել վոլլինների վրա) ապա և այն դեպքում, յերբ մեկին կծում է բժավոր տիֆով վարակված վոլլիլը, նա պետք է սպասի, վոր հիվանդանալու յե բժավոր տիֆով: Վոլլիլի կծելուց հետո անմիջապես բժավոր տիֆ չի

առաջանում, այլ պետք է վորոշ ժամանակ անցնի, սովորաբար 12—14 որ կծելուց հետո (յերբեմն մի քանի որ ավելի կամ պակաս այդ ժամանակամիջոցից) և հիվանդությունն արտահայտվում է: Այնպես վոր ստացվում է հիվանդության յուրատեսակ գաղտնի մի շրջան, յերբ վարակը մտնելով որդանիզմի մեջ վորոշ ժամանակամիջոցում հասունանում է և ապա տալիս բծավոր տիֆ հիվանդության իսկական պատկերը: Հիվանդության այդ գաղտնի շրջանը (այլ կերպ՝ այդ շրջանը ինկուբացիոն շրջան է կոչվում), սովորաբար վոչ մի բանով իրեն ցույց չի տալիս և միայն այդ ժամանակաշրջանն անցնելուց հետո հիվանդությունն սկսվում է միանգամից: Հաճախ լինում են դեպքեր, յերբ մարդ աշխատանքից տուն վերադառնալով, կամ վորևե տեղ շփվելով վոջլոտ մարդկանց հետ և տուն գալով, 12—14 որից հետո հիվանդանում է բծավոր տիֆով: Սկզբում նա մրսում, դողում է հետո գլխացավ է սկսվում:

Նրա մարմնի ջերմաստիճանը սովորաբար միանգամից բարձրանում ու հասնում է մինչև 39—40 և ել ավելի աստիճանի և այդպիսով բարձր, վորոշ աննշան տատանումներով միայն, մնում է 14 որ: Սակավ դեպքերում ջերմությունը հիշյալ աստիճանի վրա մնում է 14 որից քիչ ավելի կամ պակաս: Հիվանդությունն սկսվելուց 4—5 որ հետո հիվանդի մարմնի վրա, մասնավորապես կրծքի, ձեռքերի, վոտքերի և նույնիսկ դեմքի վրա բծեր են յերևում կամ ինչպես ասում են՝ մարմինը «դուրս է տալիս»: Այդ բծերը մանր են, մոտավորապես գնդասեղի գլխի մեծության, կարմրագույն և միաժամանակ մաշկի մակերեսից քիչ բարձր: Յեթե այդ բծերը դուրս են յեկել, ապա դրանք տեսանելի չեն հասարակ աչքով:

Այսպիսով մենք տեսնում ենք, վոր բծավոր տիֆի

ժամանակ մարմնի վրա բծեր են առաջանում, ուստի և այդ տիֆը կոչվում է բծավոր տիֆ:

Հիվանդության ժամանակ գլխացավերը սաստկանում են, հիվանդը զառանցում է, գիտակցությունը կորցնում, անկողնից դուրս է թռչում և այլն:

Սովորաբար հիվանդությունն սկսվելուց 14 ու հետո ջերմաստիճանը միանգամից իջնում է և հասնում 36 կամ 35 աստիճանի, պարզ է, վոր յեթե մի ուր առաջ հիվանդի ջերմաստիճանը բարձր եր՝ այն է 40 աստիճան ավելի, յեթե դրանից հետո ջերմաստիճանը միանգամից իջել ու հասել է 36-ի կամ 35-ի, ապա այդպիսի խիստ տատանումը բացասաբար է անդրադառնում սրտի վրա, իսկ յերբեմն մահ պատճառում այդ կրիտիկական մոմենտին: Այդպիսով, ինչպես ասում են, վրա յե հասնում հիվանդության կրիզիսը (ճգնաժամը), ծերերը, թույլ սիրտ ունեցողները, ակոհոլիկները, վորոնք իրենց սիրտը մաշել, քայքայել են վոդեկից խմիչքներ գործածելով, սովորաբար դժվարությամբ են դիմանում բծավոր տիֆին, ուստի և այդ տարրերի մեջ բծավոր տիֆի առաջացրած մահացության 0/0-ը բավական մեծ է լինում: Իսկ յեթե հիվանդը չի մահանում, ապա նա միջին հաշվով կորցնում է 3 ամիս (յեթե բարդություններ չեն լինում, վորոնք յերբեմն հիվանդին բավական յերկար ժամանակ շարքից դուրս են բերում): Ուրեմն բծավոր տիֆով հիվանդացածը յերկու ամիս շարունակ կտրված է լինում արտադրությունից, իր առույտ աշխատանքից, այստեղից արդեն պարզ է, թե ինչ չափով բծավոր տիֆը խանգարում էր մեզ քաղաքացիական պատերազմի ժամանակ, թե վորքան բացասաբար էր անդրադառնում նա մեր աշխատանքներին վրա Խորհրդային Իշխանության առաջին տարիներում:

Հենց այդ ժամանակ շնորհիվ ձեռք առնված միջոց-

ների, շնորհիվ դարձ դրված հերոսական ջանքերի, Խորհրդային Իշխանության առաջին տարիներում հաջողվեց հաղթահարել բժափոր տիֆի համաճարակը և հիմնականում լուծել խորհրդային յերկրի համաճարակային դրուժյան խնդիրը: Այնուհետև համաճարակը, փորպես այդպիսին, այլևս յերեւման չի գալիս և միայն հիվանդության յեղակի դեպքեր են նկատվում, դեպքեր, փորոնք ցարիզմի թողած տխուր ժառանգության՝ փոշլոտության արդյունքն էյին:

Անհրաժեշտ ենք համարում այստեղ մի քանի, թեկուզ կցկտուր տեղեկություններ աւլ բժափոր տիֆի համաճարակի մասին Հայաստանի վերաբերմամբ, փորտեղ դաշնակցական տիրապետության որոք քայքայումը, սովը, աղքատությունը, գաղթականությունը և ազգամիջյան կռիվները համատարած յերևույթներ էյին և փորտեղ բժափոր տիֆն էլ իր բաժին զոհերը տարափ բնակչությունից:

Հայաստանում, Խորհրդային Իշխանության հաստատվելուց և բժափոր տիֆի համաճարակի դեմ կազմակերպված պայքար ծափալելու հետևանքով, բժափոր տիֆը զգալիորեն պակասեց և միայն յերբեմն էր յերևան գալիս այն վայրերում, փորտեղ փոշլոտություն կար: Հայաստանի անցյալի պայմաններում միանգամից վերացնել փոշլոտությունը, այդ անխուսափելի յերևույթը, իհարկե հնարափոր չեր: Վոշլոտության վերացման խնդիրը Հայաստանի խորհրդայնացման առաջին տարիներում անտարակույս կապված էր մի շարք դժվարությունների հետ, դա կապ ուներ յերկրի եկոնոմիկայի, աղգաբնակության կուլտուրական մակարդակի հետ: Ղրա համար անհրաժեշտ էր աշխատավորների համապատասխան կադրեր ունենալ նաև առողջապահության ֆրոնտում:

Ուստի և դեռ տեղ-տեղ նկատվող փոշլոտությունը

բծավոր տիֆի յեզակի դեպքեր եր առաջացնում: Բծավոր տիֆը մեզանում աստիճանաբար մարում է, այժմ միայն նրա թուլյ կայծերն են յերևում: Անցյալ հազարավոր և տասնյակ հազարավոր դեպքերը ներկայումս տեղի յեն տվել միայն մի քանի դեպքերի:

Բայց հենց այդ յեզակի դեպքերն էլ պետք է վերջանան: Բծավոր տիֆը պետք է խալառ վերացվի մեր միջից: Նա բնավ չպետք է լինի անդասակարգ սոցիալիստական հասարակութայն մեջ:

Բծավոր տիֆով հիվանդանում են ամեն հասակի մարդիկ և վոչ վոք իրեն այդ տեսակետից ապահովված համարել չի կարող:

Ուստի և մեզանից յուրաքանչյուրը, ինչ տարիքի յել լինի, վորտեղ էլ աշխատելիս և ապրելիս լինի նա, միշտ պետք է հիշի բծավոր տիֆի վտանգի, միշտ պետք է հիշի վոշլոտվելու վտանգի մասին:

Տարվա մեջ կա վորոշ ժամանակաշրջան, յերբ բծավոր տիֆն առանձնապես մեծ չափեր է ընդունում, ուստի և տարվա այդ ժամանակ պետք է առանձնապես զգուշ և աշալուրջ լինել: Տարվա այդ շրջանը՝ հունվար, փետրվար, մարտ, ապրիլ և մայիս ամիսներն են:

Այդ յերևույթը բացատրվում է նրանով, վոր մարդիկ հավաքված են լինում տներում, ընտանիքում, աճում է կուտակվածությունը, այնուհետև ձմեռը, մարդիկ ավելի սակավ են լողանում, սպիտակեղենը նույնպես սակավ է վտցվում: Ահա այսպիսի պայմաններում վոշլոտությունն աճում է, իսկ դրա հետ էլ, ինչպես արդեն գիտենք, կապված է բծավոր տիֆը: Տարվա այդ ժամանակ վտանգավոր է և այն, վոր հեռվից յեկած մարդիկ իրենց հետ վոշիլ, հետևապես և բծավոր տիֆ են բերում. յեթե հարց ու փորձ արվի և պարզվի թե յեկողն ում հետ է

ճանապարհ յեկել, վորտեղից և ինչպես ե յեկել, ապա
պարզ կլինի թե ինչպես բժավոր տիֆը քոչում ե մի տե-
ղից մյուսը: Գարնանամուտին բժավոր տիֆը դեռ տա-
րածվում ե ու զարգանում: միայն մայիսին սկսում ե
վերջանալ, յերբ մարդիկ սկսում են ավելի հաճախ լողա-
նալ, յերբ տաք յեղանակների առնչությամբ կուտակվա-
ծությունը պակասում ե: Ահա թե ինչով ե բացատրվում
բժավոր տիֆի սեզոնային ընթացքը:

Ինչպես ե անցնում բժավոր տիֆի վարակը մեկից
մյուսին: Այդ պետք ե իմանան մեր աշխատավորության
լայն զանգվածները: Յեթե անդրադիտությունն ամբողջո-
վին վերացնելու հարց ենք դրել, ապա դրան զուգընթաց
պետք ե մտասաների մեջ սանիտարական հիգիենիկ սո-
վորությունները և գիտելիքներն ել ավելի տարածել ու
ամրացնել: Հարկավոր ե, վոր մեզնից յուրաքանչյուրն
իմանա, թե ինչպես պետք ե կովել համաճարակային
հիվանդությունների դեմ, տվյալ դեպքում բժավոր տիֆի
դեմ: Վերևում մենք ասացինք, վոր բժավոր տիֆի վա-
րակը մեկից մյուսին անցնում ե վոջիկների միջոցով:

Նիկոյլը, Կոնտը և Կոնսեյլը ապացուցեցին, վոր բացի
վոջիկների կծելուց, նույնիսկ այն դեպքում, յեթե մարդու
մարմնի վրա բժավոր տիֆով վարակված վոջիկ ե ջարդվում
և յեթե մաշկի համապատասխան տեղում կա վորևե վը-
նասվածք (քերծվածք, վոքը վերքեր և այն), ապա այդ
դեպքումն ել բժավոր տիֆ ե առաջանում: Այնուհետե
հիշյալ հեղինակներն արել են այսպիսի մի վորձ ևս: Նը-
րանք վոջիկ ստամոքսը դատել են մյուս մասերից և
եմուլսիա պատրաստելով սրսկել են կապիկներին — կա-
պիկներն այդ դեպքում հիվանդացել են բժավոր տիֆով:

Այսպիսով Նիկոյլը և իր աշխատակիցներն ապացուցել
են, վոր մարմնի վոջիլը (հագուստի վրա գտնվող) բժավոր

տիֆլի վարակ տարածող եւ և, հետեւաբար բծավոր տիֆով հիվանդից կարելի յե վարակվել միայն նույն հիվանդի վարակված փոշիլի միջոցով եւ այն ել գլխավորապէս կը ծելու միջոցով սակայն լինում են դեպքեր, յերբ բծավոր տիֆով վարակվում են և վնասված մաշկի վրա վարակված փոշիլ ջարդելու միջոցով: Բծավոր տիֆով հիվանդ մարդու արյունը վարակ եւ պարունակում իր մեջ, ուստի և բծավոր տիֆով հիվանդի արյունը խիստ վարակիչ ե:

Այսպիսով իմպերիալիստական պատերազմից 5 տարի առաջ հիշյալ դիտնականներն ապացուցեցին և պարզաբանեցին, թե ինչպէս ե տարածվում բծավոր տիֆը և թե ինչն ե վարակիչը հիվանդի մեջ: Իմանալով այդ, միանգամայն հնարավոր եր հետազայում բծավոր տիֆի դեմ պայքարելու միջոցներ ձեռնարկել:

Սկսվեց իմպերիալիստական պատերազմը, բռնկվեց և տիֆը: Թե ինչպէս ե տարածվում բծավոր տիֆը, այդ արդեն հայտնի յեր գիտությանը:

Բայց չնայած դրան, գերմանացի բժիշկ Գ. Ուն, վորը հիշյալ պատերազմի ժամանակ աշխատում եր տաճկական բանակում, 1915 թ. թյուրքիայում մարդկանց վրա մի շարք փորձեր կատարեց, վորոնք գրեթե հանցագործության եյին հասնում: Այդ բժիշկը նախապէս հայտնի բծավոր տիֆով հիվանդների արյունը սրակել եր առողջ տաճիկ ղինվորականներին (310 մարդու), վորոնցից 174 մարդ հիվանդացել եր բծավոր տիֆով, իսկ 48 մարդ մահացել: Հարց ե ծագում, անհրաժեշտ եր արդյոք նորից կրկնել այն, վոր արված և ապացուցված եր արդեն շատ վաղուց: Յեվ վերջապէս իրավունք ունենք արդյոք նման փորձեր կատարել կենդանի մարդկանց վրա: Ինչ կարիք կար այդ անել, յեթե արդեն հայտնի յեր, վոր բծավոր տիֆով հիվանդ մարդու արյունը վարակիչ ե:

Համաշխարհային պատերազմի ժամանակ գերմանացիներն իրենք գործ ունեյին բծավոր տիֆի համաճարակի հետ իրենց յերկրում, յերբ այդ համաճարակը գլխավորապես տարածված էր ռազմագերի ռուսների, ավստրիացիների և այլոց մեջ: Գերմանական բժիշկները դժվարագոյնս գլխավորութեամբ ուզում էին պարզել վոշիլների դերը բծավոր տիֆի տարածման գործում: Նրանք ռազմագերիներին բաժանել էին մի քանի խմբերի և տեղավորել նույն գորանոցում թե վոշիլոտ, բծավոր տիֆով հիվանդ ռազմագերիներին և թե վոշիլոտ, բայց առողջ գերիներին: Առողջ գերիներն սկսել էին մեկը մյուսի հետևից հիվանդանալ բծավոր տիֆով: Մի այլ գորանոցում նրանք տեղավորել էին բծավոր տիֆով հիվանդ, բայց վոշիլներից մաքրված գերիներին առողջ գերիների հետ միասին, բայց դարձյալ վոշիլներից մաքրված: Յեւ վորովհետև դրանց բոլորի վոշիլները նախապես վոշնչացված էին, ուստի և այդ յերկրորդ գորանոցում նոր բծավոր տիֆի դեպքեր չեյին նկատվել:

Յուրգենսը պարզեց այն խնդիրը, վոր պատերազմից շատ առաջ պարզել էր գիտնական Նիկոյը:

Բծավոր տիֆի վարակն անցնում է ուրիշին և տարածվում է, առաջին հերթին ու գլխավորապես, մարմնի (հագուստի) վոշիլի միջոցով:

Վորոշ տվյալների համաձայն, բծավոր տիֆի տարածման գործում դեր են խաղում նաև գլխի մազոտ մասերում ապրող վոշիլները (գլխի վոշիլ), թեև այդ դերը շատ աննշան է համարվում:

Յերբ հագուստի (մարմնի) վոշիլը կծում է բծավոր տիֆով հիվանդ մարդուն և ծծում նրա արյունը, այդ տրյունը վարակի հետ միասին անցնում է վոշիլ ստամոքսը: Ստամոքսում վարակը (մանրէները) մնում ու բազմանում

եւ Վոշլի կժեւուց 2—3 որ անցնելուց հետո (այդ ժամանակամիջոցում վարակը բազմանում եւ վոշլի ստամոքսում), յերբ այդ վոշլիը կծում եւ մի այլ առողջ մարդու, նա այդ մարդուն վարակում եւ բժավոր տիֆով: Վարակը վոշլի ստամոքսից անցնում եւ վոշլի թքագեղձերը և յերբ վոշլիը կծում եւ մարդուն և կժեւու ժամանակ մաշկի մեջ քիչ թուփ եւ բաց թողնում, վորպեսզի արյունը ձծելիս մակարդվի և անցնի ստամոքսը, այդ ժամանակ վոշլի թքի հետ միասին մաշկի մեջ եւ անցնում և բժավոր տիֆի վարակը:

Վոշլին արագորեն եւ բազմանում և կարճ ժամանակում նրա թիվը մեծ չափերի յե հասնում: Շատ կարճ ժամանակում հազարավոր վոշլիներ են առաջանում: Յերբեմն չափազանց առատ վոշլոտության դեպքում մարմնի մաշկը ծածկվում եւ մի նոր մաշկով, կազմված հազարավոր վոշլիներից:

Այսպիսով մենք տեսնում ենք, վոր վոշլիը մեր ահեղ և վտանգավոր թշնամին եւ նրա դեմ պետք ե կռուվել: Դա անհրաժեշտ ե, վորովհետև այլ կերպ անհնարին ե պայքարել բժավոր տիֆի դեմ, իսկ վորպեսզի կարողանանք կռվել այդ թշնամու, այսինքն վոշլի դեմ—պետք ե ճանաչենք նրան, ծանոթանանք նրա կյանքին:

Վոշլիները տիպիկ պարագիտ միջատներ են և պատկանում են հողավորների դասին:

Վոշլիներից մեզ հետաքրքրում են՝ գլխի, հագուստի, մարմնի և ցալքի վոշլիները, նրանք չափազանց արագ են բազմանում:

Բնագետ Լեվենհուվն իր գուլպայի մեջ յերկու եզ վոշլիներից յերկու ամսվա ընթացքում աճեցրել եր 18 հազար վոշլի, իսկ ըստ պրոֆ. Պավլովոկու, մի վոշլից, նրա ամբողջ կյանքի ընթացքում, ստացվում ե 4160 հատ:

Մարդու գլխի մազերում, կամ նրա շորերի մեջ շատ կարճ ժամանակամիջոցում կարող եւ այնքան վոշիլ առաջանալ, վոր սովորական միջոցներով նրանցից ազատվելու վոշ մի հնարավորութիւն չի լինի: Վոշիլներն իրենց ամբողջ կյանքն անց են կացնում մարդու վրա, դա նրանց մըշտական բնակավայրն եւ: Այնինչ փայտոջիւններն ու լվերը, սովորաբար մարդու վրա չեն ապրում, այլ այցելում են նրան միայն սնունդ ստանալու նպատակով:

Վոշիլների աճը կատարվում եւ կենսաբանական թերատ կերպարանափոխութեամբ, եզը դնում եւ ձվիկներ (անիծներ), վորոնցից դուրս են գալիս վորդեր, վորդն ել առանց հարսնյակ դառնալու կերպարանափոխվում եւ սեռահասուն վոշի: Միջին հաշվով վոշիլներն ապրում են 30-ից մինչև 50 տարի և հագուստի (շորի) գլխի վոշիլների շարժման մաքսիմումը մեր դիտողութիւններին համաձայն 1—2 ըռպեյում հասնում եւ մինչև 25—40 սմ, իսկ պրոֆ. Պավլովսկու տվյալների համաձայն 25 սմ մեկ ըռպեյում: Բոլոր վոշիլներն ել ինչպէս արյունառուշտներ, սնվում են արյունով, վորի համար գործ են դնում իրենց, այսպէս կոչված խայթոցը (բերանի մասերը), վորով ծակում են մաշկը: Նկատի առնելով, վոր վոշիլ խայթոցը միացված ե թուք արտադրող գեղձերի հետ, արյուն ծծելու գործողութեան միջոցին արյունը խառնվում ե թքի հետ, իսկ թուքն այն հատկութիւնն ունի, վոր չի թողնում արյունը մակարդվի: Յուրաքանչյուր մեկ վոշիլ սրվա ընթացքում մարդուն կծում ե միջին հաշվով յերկու անգամ:

Վոշիլը յերբ կուշտ ե, խուսափում ե լույսից. ջրի մեջ վոշիլը կենդանի կարող ե մնալ 24 ժամ: Պետք ե յենթադրել, վոր վոշիլները դուրկ չեն հոտառութիւնից. նրանց վերաբերմունքը դեպի վորոշ քիմիական հոտավետ նյութերը բացասական ե, ինչպէս որինակ, դեպի նափթա-

լինը, նաֆթալիզոլը՝ գլխի վոշիլը բեղմնավորումից 10—20
որ հետո որական միջին հաշվով դնում է 4—5 անիծ,
իսկ հազուստի վոշիլը 5—12:

Գլխի ու հազուստի վոշիլներին անիծներից (ձվիկ-
ներից) դուրս են գալիս վորդեր, վորոնք իրենց ձևով
չափազանց նման են վոշիլին, բայց դեռ սեռականորեն
հասունացած չեն: Վորդերն ել սնվում են արյունով
(ծծում են): 12—18 օր անց, վորդը 3 կաշեթափումից
հետո դառնում է սեռահասուն վոշիլ: Վոշիլը սոված վի-
ճակում կարող է մնալ մի քանի օր: Առանց սնվելու տաք
պայմաններում ավելի քիչ է ապրում, քան առանց սնըն-
դի (արյան) ցուրտ պայմաններում: Հայտնի չէ, վոր ցուրտ
պայմաններում, նույնիսկ 0-ից 10—12 աստիճան ցածր
վոշիլը չի սատկում, միայն փայտանում է և տաք տեղ
ընկնելով, նորից կենդանանում:

Հետաքրքրական է և պետք է հիշել, վոր բծավոր
տիֆով հիվանդի մարմնի վրա բարձր (39—40) ջերմաս-
տիճանում վոշիլներն իրենց լավ չեն զգում, այդ պատ-
ճառով նրանք հեռանում են տիրոջից, նոր մարդ վորո-
նում և վարակն իրենց հետ տանելով վարակում ուրիշնե-
րին: հետևաբար պետք է շատ զգուշ լինել վոշիլոտ
հիվանդներից, յեթե նրանք հիվանդ են բծավոր տիֆով:
Այնուհետև հայտնի չէ, վոր գլխի վրա նմանապես վո-
շիլ չի մնում (սառն է գլխիկը), նրան արյուն է հարկավոր
սննդի համար, բացի դրանից, գլխիկ ջերմաստիճանն ել
անհամապատասխան է վոշիլների կյանքի համար: Հեռու-
նալով բծավոր տիֆից մահացածի գլխիկ վրայից, վոշիլը
նոր տեղ է վորոնում և գտնելով այդպիսին՝ վարակում է
նրան:

Բծավոր տիֆը վոշնչացնելու համար պետք է վերա-

ցնել վոլլոտությունը, բնավ չպետք է սպասել բժավոր տիֆի յերևալուն և հետո միայն՝ զբաղվել վոլլինների վոչնչացման գործով: Անհրաժեշտ է այժմ ևեթ, յերբ մեղանում բժավոր տիֆի համաճարակ չկա, մի շարք կանխիչ միջոցառումներ կիրառել և առաջին հերթին ձեռնարկել վոլլինների վոչնչացման գործին:

Վոլլոտության դեմ պայքարելու գործում մեր այժմեական և հրատապ խնդիրներից մեկը բաղնիքներ կառուցելն է: Քաղխորհուրդներն ու շրջագործկոմները տեղական սանիտարական կազմակերպության հետ միասին պետք է ամեն կերպ աշխատեն ավելացնելու բաղնիքների թիվը: Հաճախ մեղանում կառուցվում են այնպիսի բաղնիքներ, վորոնք չեն բավարարում սանիտարական պահանջներին: Վորպեսզի մենք կարողանանք համաճարակի ժամանակ ռացիոնալ կերպով ոգտագործել բաղնիքները, անհրաժեշտ է, վոր նրանք ի միջի այլոց, բավարարեն նաև մի պահանջ, այն է՝ բաղնիքները լինեն միջանցիկ տիպի, իրենց կից ախտահանիչ կամերաներ ունենան: Այսպիսի բաղնիքում լողացողը հանվում է մի սենյակում, իսկ լողանալուց հետո հազնվում մի ուրիշ սենյակում, լողանալու ժամանակ լողացողի հագուստը հանվելու սենյակից հանձնվում է զեղինֆեկցիոն կամերա, վորտեղից ախտահանման յենթարկված մաքուր հագուստը տրվում է հազնվելու սենյակը:

Յեղած բաղնիքները պետք է մաքուր պահել և պարբերաբար զեղինֆեկցիա (միջատների վոչնչացում) կատարել այնպեղ:

Այն վայրերում, ուր բաղնիքներ ու լվացքատներ չկան, պետք է լավ հիշել, վոր համեմայն դեպ լողանալն անհրաժեշտ է, վորովհետև այլապես մենք կարող ենք վոլլոտվել: Վոլլիններից ազատ մնալու համար անհրաժեշտ

ե զոնե 10—15 ուրը մեկ անգամ լողանալ և ամեն անգամ լողանալուց հետո մաքուր սպիտակեղեն հագնել, այլապես լողանալը իզուր կանցնի:

Լողանալ կարելի չէ և տանը, միայն թե լինի ցանկություն և մաքուր լինելու անհրաժեշտության պիտակցություն: Սպիտակեղեն և անկողին լվանալու, ինչպես և լողանալու համար, պարզ ե, վոր անհրաժեշտ ե ոճառ գործածել:

Միայն մաքրությամբ և խելացի սանիտարական ուժիմով կարելի չէ հեշտությամբ վերջ տալ վոջիլներին: Մաքրությունը վոջիլներին թշնամին ե: Պարզ ե, վոր վոջլոտության դեմ արմատական պայքար մղելու համար պետք ե ունենալ հետևյալ յեռյակը՝ ջուր, սպիտակեղեն և ոճառ:

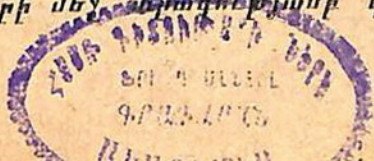
Մարդուն վոջիլներից ազատելու համար անհրաժեշտ ե վոջնչացնել վոջ միայն մարմնի, գլխի, ալ և սպիտակեղենի, շորերի ու անկողնի մեջ գտնված և նույնիսկ բնակարանի վոջիլները (չափազանց վոջլոտության դեպքում):

Նկատի ունենալով, վոր բարձր ջերմության ազդեցության տակ վոջիլներն ու նրանց ձվիկները վոջնչանում են, այդ միջոցի նպատակահարմար գործադրությամբ կարելի չէ լավ հետևանքների հասնել: Այդ նպատակի համար զանազան տաքացնող ապարատներից մենք խորհուրդ կտալինք ընտրել բանվորական շրջանների, ՄՏԿ, խորհրդատեսությունների, կոլտեստությունների համար վոջիլ վոջնչացնող կամերաները (համապատասխան ցուցմունքների համար դիմելով տեղի առբաժնին):

Վոջլոտության դեմ պայքարելու մի լավ միջոց ե՝ դա սնդուկի նման մի արկղ ե, վորը զերմեփիկ կերպով փակվում ե և ներսում բնզվին ե գործադրվում (չպետք

Ե մոռանալ, վոր բենդինը կրակից շուտ բռնկվող մի նյութ
է): Այդ բենդինի արկղների գործածությունն առավելա-
պես նպատակահարմար է փոքրիկ բուժասանիտարական
հիմնարկներում, բանվորական փոքրիկ բարակներում և
ղյուղացիական փոքրիկ տնտեսություններում: Վոջիլները
վերջացնելու վերաբերյալ լաբորատորական մեր փորձերը
ցույց տվին, վոր բենդինի գոլորշին վերցրած 0,5 կամ
ամենաշատը մեկ խոսանութիմետր քանակով (1000 խոսմ.
մի լիտրում) շատ կարճ ժամանակամիջոցում բոլորովին
վոջնաչանում է վոջիլները ու նրանց անիծը: Այդ նպա-
տակի համար բավական է ունենալ մի խորանարդ մետր
ծավալով և գերմետիկ կերպով փակվող մի արկղ և այն-
պես շինված, վոր տախտակներն արանքներ և անցքեր
չունենան (ցանկալի յե, վոր արկղը ներսից ցինկով պա-
տած լինի): Արկղի հատակի մի անկյունում դրված է ա-
մանի մեջ լցրած բենդին և ծածկված մետաղյա ցանցով,
վերևում նշված չափով (1—1000) նոսր կերպով դրվում
են արկղի մեջ շորերը կամ սպիտակեղենը և թողնում
2—3 ժամ:

Այդ միջոցը տեխնիկական զործադրման տեսակետից
չափազանց պարզ է: Պետք է յենթադրել, վոր այս մատ-
չելի, եժան և հուսալի միջոցը գործադրման լայն տարա-
ծում կունենա: Շատ լավ է ներդրծում վոջիլների ու
անիծների վրա և սովորական նավթը (շորերը կամ սպի-
տակեղենը նավթի մեջ թրջելիս, կամ նրանց վրա նավթ
սրսկելիս, վոջիլներն ու անիծներն վոջնաչանում են 1—2
րոպեյից հետո): Սպիտակեղենը և անկողնու պարագաները
վոջիլներից ազատելու համար չափազանց հասարակ ու
արմատական միջոց է նրանց մոխրաջրով յեփ տալը: Վո-
ջիլներն ու նրանց չափազանց դիմացկուն ձվիլները յե-
ռացող ջրի մեջ առանց որևէ քիմիական փոխանում են և վերնա-

զգենարը և առհասարակ այն իրերը, փորպիսիք յեւի տա-
շի կարելի և բենդինի արկղով ողտվելու հնարավորությունը
չկա, նպատակահարմար ե փոշիլիներից մաքրել քիմիական
զանազան նյութերով թրջված կոշտ խողանակով՝ այդ
նյութերից, իրենց եփանության և ախտահանական աե-
սակեալից, լավ ե ոճառակրեղոյան պրեպարատները, փո-
րոնք շատ կարճ ժամանակամիջոցում փոշնչացնում են
միջատներին: Այսպես որինակ, կրեղոլիան նալթալիզոլի
10 տոկոսային լուծույթի մեջ թրջված սպիտակեղենի փո-
շիլներն ու անիծները բոլորովին փոշնչանում են: Ինչ-
պես վերևում ասվեց, նալթալիզոլի ամենալավ լուծույթը,
նրա 10 տոկոսային լուծույթն ե—սակայն կարելի յե
գործադրել 2—5 տոկոսանի լուծույթը, սրակելու միջո-
ցով: Թե սպալումը (սպուլիերիզացիա) և թե մեքենայական
մաքումը պետք ե կատարել խնամքով և մեծ զգուշու-
թյամբ:

Այդ լուծույթն ավելի լավ ե ներգործում և պետք ե
գործադրել, քանի դեռ տաք ե: Սպիտակեղենը ախտա-
հանման յենթարկելու համար սուղում են տաշալի մեջ,
ուր լցված ե նալթալիզոլի 10 տոկոսային լուծույթը:
Հետո սպիտակեղենը, փորքան հնարավոր ե, ուժեղ կեր-
պով քամում են: Միեւնույն լուծույթով կարելի յե ող-
տվել 3—4 անգամ: Ուր դա հնարավոր ե՝ սպիտակեղենը,
անկողնու պարագաները և այլն պահում են նալթալիզո-
լի մեջ ավելի յերկար ժամանակ, փորով հնարավորու-
թյուն ե ստեղծվում գործածել անիծները ու փոշիլների
փոշնչացման համար նալթալիզոլի ավելի թույլ լու-
ծույթներ, այն ե՝ 3 և 5 տոկոսային լուծույթը: Նալ-
թալիզոլի 3 տոկոսային լուծույթներում փոշիլները փո-
շնչանում են մոտ յերկու ժամկտ ընթացքում, 5 տո-
կոսային լուծույթում փոշիլները փոշնչանում են մոտ

կէս ժամվա ընթացքում, իսկ 10 տակոսային լուծույթում՝ 10—15 րոպեյում: Ինչպէս վերևում ասվեց, շորերը փոշիներէից ազատելու համար կարելի չէ գործածել մեքենայական մաքրում: Մաքրումը պետք է կատարել մեծ խնամքով, խոզանակի միջոցով, փորը պետք է թրջել նապթալիզոլի 10 տակոսային լուծույթի մեջ, յետէ խոզանակ չկա, կտրելի չէ ոգտվել փորէն փալասի կտորով: Նույնչափով ազդող, բայց թանգարժեք միջոց է լիզոլը, փորը գործ է տծվում հաճախ 1—3 և հազվադէպ դեպքում 5 տակոսային լուծույթներէի ձևով: Մարմնի մազոտ մասերում զանվող փոշիներէից ազատվելու համար ամենահիմնական միջոցն է մազերի հեռացնելն ու մաքրելը: Յեթե այդ միջոցը գործադրելու հնարափորություն չկա, այդ դեպքում փոշիներն ու անիծները բենզինով են փոշնչացնում:

Բենզինի մեջ թաթախած մի շորի կտորով պետք է լավ թրջել մարմնի մազոտ մասերը: Կտրելի չէ նույնպէս բենզինով կոմպրես դնել գլխի վրա 10 րոպե տեւողութեամբ: Այդ ժամանակամիջոցում փոշնչանում են թե փոշիները և թե անիծները՝ լավ է ներգործում նաև մի շատ եժան միջոց՝ քացախը, փորով թրջում են մազերը լվանալուց առաջ: Նա լուծում է անիծների սոսնձային նյութը, փորով նրանք կպած են լինում մազերին:

Մնացած բազմաթիւ միջոցների վրա մենք կանգ չենք առնում, նրանք բոլորն էլ հիմնականում նույնն են, ինչ փոր ասացինք վերևում: Հարկավ, յետէ շրջանում գոյութեւն ունի ախտահանման շոգեկամերա, մետաղյա շոգեֆորմալինային կամերա, առաջին հերթին պետք է ոգտվել նրանից, փորովհետև զեղկամերան փոշ միայն փոշնչացնում է միջատներին, այլև սպանում զանազան հիվանդութեւնների միկրոբներին:

Բարակներում և այլ տեղերում, ուր շատ և տարած-
ված վոլյոտուլթյունը, նպատակահարմար միջոց և բնա-
կարանը ծծումբով ծխելը, այդ նպատակով գործ են
ածում ծծումբի կտորները (կարելի յե և փոշի), ծծումբը
վերցնում են 50-ից մինչև 100,0 յուրաքանչյուր խոր-
մետրի համար և վառում:

Ծծումբ գործածելիս պետք է հիշել, վոր նա վտան-
գավոր է կրակի տեսակետից, ուստի և պետք է զգուշա-
նալ հրդեհից: Այդ պատճառով թափանքների, մաղալների և
այլ սարքավորումների վրա ծծումբ վառելիս հարկավոր է
մինչ այդ նրանց տակը ցանել մոտ 5 ս-մետր հաստու-
թյամբ նախապես թրջած ավազ: Ավազը պետք է ցանել
փոշ միայն մաղալի տակը, այլև նրա շուրջը, 70—80
սանտ. լայնությամբ: Ծծումբը վառելուց հետո (սենյակը
փակված է մնում 12—24 ժամ) սենյակը լավ ոդափոխել:
Ծծումբը գործածել բժշկի (բուժակի) դեկավալությամբ
գամ դեզինֆեկտորի ազնությամբ:

Վերևում հիշված բոլոր միջոցների գործադրումը փոշ
մի հետևանքի չի հասցնի, յեթե միջոցներ ձեռք չառնվեն
վերացնելու կենցաղային այն պայմանները, վորոնց շնոր-
հիվ առաջ են գալիս ու զարգանում վոշիլները, այլապես
վոշիլները նորից առաջ կգան: Պայքարը վոշիլների դեմ
պետք է վարել սխտեմատիկ և համառ կերպով, միա-
ժամանակ չմոռանալով առաջարկված միջոցները մատչելի
դարձնել աշխատավորությանը և վերջիներին լայնորեն
մասնակից դարձնել միջատների դեմ տարվող պայքարին:

Հանրակացարաններում և ընդհանուր բարակներում
ապրող մարդիկ (բանվորները, ուսանողները և այլն) վոշ-
լոտության դեմ պետք է միջոցներ ձեռք առնեն կազմա-
կերպված և միասնաբար, այլապես վոշիլը մեկից կարող
է անցնել մյուսին և այսպիսով նորից առատ վոշլոտու-
թյուն առաջացնել:

Բացի վոջլոտության դեմ կիրառվող հիշյալ ձեռնարկ-
կուսակցություն, անհրաժեշտ է ուշադրություն դարձնել մի
շարք այլ մանր միջոցների վրա, վորոնք եյապես
կարևոր նշանակություն ունեն։ Այսպիսի միջոց է որինակ
այն, վոր պետք է հրաժարվել միասին պառկելուց, մի
սուրբություն, վորը դժբախտաբար դեռ բոլորովին վերա-
ցած չէ մեր կենցաղից։

Այդ տեսակետից առանձնապես վտանգավոր է գյու-
ղական կենցաղում նկատվող յերևույթը, վոր ընտանիքի
բոլոր անդամների անկողինները մի տեղում են դարավում։
Յեթե դրան ավելացնենք և այն, վոր անկողնու մի մա-
սից ոգտվում են յեկվոր հյուրերը, ապա վոջլիներով վա-
րակվելու վտանգն էլ ավելի ակնհայտ կդառնա։ Այնու-
հետև չպետք է յերկար մազեր, մուրուք թողնել, վորով-
հետև ինչպես մեզ հայտնի յե, մազերը հաճախ վոջլիների
համար հարմար ապաստան են հանդիսանում։ Մազեր
պետք է կարճ խուզել։

Վոջլոտության, հետևաբար և բժավոր տիֆի դեմ
հաջողությամբ պայքարելու համար անհրաժեշտ է նաև
խիստ մաքրություն պահպանել Գյուղացու Տներում,
հյուրանոցներում, իջեվաններում, ուր մարդիկ են գալիս
զանազան տեղերից, վորոնց մեջ լինում են և վոջլոտ և
վոչ վոջլոտ մարդիկ։ Այդպիսի տեղերը կարող են հեշտու-
թյամբ վարակի ոջախ դառնալ։ Ուստի և հիշյալ տեղերում,
յուրաքանչյուր հաճախորդից հետո անկողնու պարագա-
ները պետք է անպայման փոխել և մինչև լվանալը ախ-
տահանության յենթարկել, իսկ թե ինչպես ախտահանել,
այդ մասին պետք է հարցնել ուսնիտարական բժշկին։
Բժավոր տիֆի դեմ կանխիչ միջոցներ ձեռք առնելու տե-
սակետից առանձին հետաքրքրություն են ներկայացնում
սեզոնային բանվորները, վորոնք նախքան աշխատանքի

անցնելը, պետք է սանձ մշակման յենթարկվեն (մադերի խուզում, բազմիք, սպիտակեղենի փոխում, թարմ տնկողին), նույնպիսի կարգ պետք է սահմանվի և մեր դործարաններում, ֆաբրիկաներում, ձեռնարկություններում, նորակառույցներում, խորհանոցներում, փորտեղ աշխատանքի յեն ընդունվում նոր բանվորներ:

Մանկական հիմնարկներում (դպրոց, մանկապարտեզ, մսուր, կոնսուլտացիա, և այլն) պետք է առանց հետաձգելու բոլորովին արմատախիլ անել վոջլոտության դեպքերը: Վոջլոտ աշակերտին պետք է ուղարկել ծնողի մոտ և պահանջել, վոր վերջինս մաքուր պահի իրեն յեբեխաներին: Այդ տեսակետից մեծ է պիտի կազմակերպության դերը և շատ սղտակար կլինի այն, վոր յեբեխաներին պարբերաբար քննեն վոջլոտություն հայտնաբերելու նպատակով: Նման ձեռնարկումները, կրկնում ենք, հսկայական ոգնություն կհասցնեն վոջլոտության դեմ պայքարելու դործում:

Մանկակած մեր հիվանդանոցները և առողջապահական հիմնարկներն իրենք ևս պետք է պատշաճ բարձրության վրա կանգնած լինեն: Մեր հիվանդանոցները պետք է միշտ ազատ լինեն վոջիլներից, վորովհետև բուժական և առողջապահական նպատակներից դատ, պետք է որինակ լինեն շրջապատողների համար՝ որինակելի ոչ մաքուր հիվանդանոցից տուն գնացող հիվանդը կփոխի իր կենցաղը:

Վերը բերված բոլոր ձեռնարկումները իրականացումն ի հարկե, սկզբում դժվար կլինի, բայց այդ բոլորը միանդամայն հնարավոր և տնհրաժեշտ է: Պետք է համառոտեն ու պարբերաբար մաքրվել վոջիլներից, այլապես կլինի վոջլոտություն, հետևապես կլինի նաև բժավոր տիֆ: Յեթե վոչ այսօր, ապա վաղը, այդ հյուրը՝ բժավոր

տիֆը մուտք կդործի մեղ մոտ, այն ժամանակ մենք կառվենք, այն ժամանակ դուք արդեն ուշ կլինի շատերի համար:

Բայց ինչ պետք է անել, յեթե այս կամ այն ճանապարհով բծավոր տիֆը մուտք դործի մեղ մոտ: Յեթե նա արդեն մուտք է գործել, ապա վախենալու, գլուխ կորցնելու կարիք չկա: Պետք է միջոցներ ձեռք առնել, փորպեսզի բծավոր տիֆը վռնհացվի տեղն ու տեղը: Վերոնք են այդ միջոցները:

Ամենից առաջ չպետք է թաղցնել բծավոր տիֆի դեպքերը: Յուրաքանչյուր նոր դեպքի մասին պետք է անմիջապես հայտնել տեղական բժիշկներին, սանիտարական բժշկին: Տեղեկացնելով այդ մասին առաջինն, մենք ժամանակին լիկվիդացիայի կյենթարկենք այդ վարակը: Վարակի տեղն յեկած բժիշկն անմիջապես կպարզի՝ թե փորտեղից է առաջացել այդ վարակը և ել ում կարող է նա վարակել: Հիվանդին շրջապատողները, վերոնց կծել և բծավոր տիֆով հիվանդի վոշիլը, կարող են հիվանդության դեռ գաղտնի շրջանում լինել, ուստի և բժիշկը նրանց իր հսկողության տակ է առնում 14 որ շաբու-նակ: Յերբ բժիշկը զիազնող և դնում և գտնում է, փոր հիվանդությունը բծավոր տիֆ է, նա իսկույն այդ հիվանդին տեղափոխում է մի առանձին հիվանդանոց, փորտեղ մասնագետ բժիշկները հիվանդին բժշկում են այնպես, ինչպես հարկն է, գործ դնելով բոլոր անհրաժեշտ միջոցները, միև ժամանակ ախտահանում այն տունը, փորտեղից հիվանդը բերված է հիվանդանոց, այլապես հիվանդը մնալով իր տանը, կարող է վարակել իր ընտանիքի մյուս անդամներին, հարևաններին, այցելուներին և շատ ուրիշներին:

Այդպես է բծավոր տիֆը: Վաշիշներին ու բծավոր

տիֆլիզեմ կռվելու անհրաժեշտութիւնը պարզ ու հասկանալի յէ: Խորհրդային առողջապահութիւնը ձգտում է վոչ միայն բժշկել հիվանդին, յերբ նա արդեն վարակվել ու հիվանդացել է, այլ նա առաջին հերթին և գլխավորապէս ձգտում է կանխել հիվանդութիւնը: Բժավոր տիֆ կանխելը վոչլոտութիւնը վերացնել է նշանակում: Յեթե չկա վոշիլ, չկա նաև բժավոր տիֆ: Կարելի յէ և պատվաստումներ անել բժավոր տիֆի դեմ՝ չհիվանդանալու համար, բայց դա դժվարին ու պայքարի վոչ աշխճան հոսալի միջոց է: Բժավոր տիֆի դեմ պայքարելու ամենահոսալի միջոցը, վոշիլներին վոչնչացնելն է:

ՀԿԾԿ

ԳԻՆԸ 30 ԿՈՊ.

123

064,

Дроз

Доцент А. Б. АЛЕКСАНИЯН

Сыпной тиф

Изд. Сан. Просвет. отд. НКЗдрава Арм. ССР
ЕРЕВАН 1937